

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Sect. iv. An, & qualis esse debeat excessus virtutis actiuæ supra
resis[t]entiam passi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

Obiici adhuc posse actio reflexa, in qua medium minus intensum producit in speculo lumen intensius, quam in se habeat. Sed de hac actione quaestione sequenti disputabitur.

SECTIO III.

*An, & qualis esse debeat excessus virtutis acti-
nae supra resistentiam passivi.*

PRobavi haecenus, debere agēs excedere passum in qualitate, quam in eo producit; nunc quaeritur consequenter, utrum actiuitas agentis excedere necessario debeat resistentiam quae est in passivo. Quod aliis verbis quaeritur, utrum dari possit actio à proportionem minoris inaequalitatis: quod ut explicem, primum dico, quid & quodplex sit resistentia: deinde quomodo illa superari debeat à virtute agentis.

§. I.

Quid & quodplex sit resistentia.

Certum est primum, resistere nihil esse aliud, quam impedire, vel retardare actionem agentis: considerari autem potest vel in actu primo, vel secundo. Resistere in actu primo, est potentia resistendi, seu impediendi actionem; resistere in actu secundo, est ipsamet resistentia actualis: est autem resistentia in genere, id quo actio alicuius potentiae impeditur, vel retardatur ab alio: volo v.g. mouere rupem; rupes resistit impediendo meam actionem: volo mouere lapidem valde grauem; resistit lapis retardando meam actionem, quam tamen non planè impedit.

Certum est secundò, duplicem esse resistentiam, actiuam vnam, alteram negatiuam. *Actiua*, seu positiua, est quae retardatur actio agentis, eo quod passum producat in eo aliquid contrarium: sic enim v.g. ignis resistit aquae frigidae producendo in ea calorem. Haec resistentia vera est actio, imò & reactio; potentia verò resitiua illi respondens potentia est actiua. Resistentia *negatiua* definitur, non admissio vel retardatio actionis agentis in aliquo subiecto, proueniens ex incompatibilitate, seu repugnancia alicuius formae, cum forma introducenda per ipsum agentem. Pluribus videlicet modis potest euenire, ut subiectum aliquod non admittat, vel lentè admittat actionem agentis. Angelus v.g. non admittat in se frigus, cuius capax non est; sed illa non est resistentia, quae non negat capacitatem subiecti ad recipiendam formam ab agente imprimendam; sed est non admissio formae, propter incompatibilitatem formae, quae iam est in subiecto. Duæ v.g. quantitates resistunt sibi mutuo in ordine ad vnum locum; duæ qualitates in ordine ad vnum subiectum; duæ formae substantiales in ordine ad eandem materiam. Vbi verò non est impossibilitas formarum, non est resistentia.

Certum est tertio, potentiam resitiuam propriè dictam, quae nimirum respondet resistentiae negatiuae, non esse aliud quam formam aliquam impossibilem cum alia forma introducenda: v.g. potentia resitiua, in aqua est ipsum frigus impossibile cum calore. Neque dici potest, potentiam hanc resitiuam esse solam densitatem & duriciem, quibus multae partes adunatae, quod sunt duriores, eo se facilius tuerentur: verum enim est, quod forma impossibile vehementer iuuatur ex certis dispositionibus, densitate, duritie, firmiori vniione formae

in subiecto; quae sunt conditiones duntaxat ad resistentiam: rupes v.g. grauitatem habet quae excluditur motus ab homine imprimendus.

Obiicitur primò. Resistentia negatiua vel est pura negatio, vel est aliquid positiuum. Non primum, quia posse resistere virtus est positiua; imò hæc appellatur resistentia formalis. Non secundum; nam resistentia non est actio, neque passio: ergo non est aliquid positiuum.

Resp. resistentiam hanc formalem & negatiuam benè quidem explicari per negationem, cum sit non admissio actionis, seu non pati ab agente; sed melius tamen explicari per connotationem, est enim entitas ipsa rei, quatenus connotat actionem agentis contrarij, quam non recipit per virtutem aliquam sibi propriam, quæ inanis redditur conatus agentis: non est autem actio; nam quantitas non est actiua; & tamen resistit alteri quantitati, ne ponatur in eodem loco; albedo non est actiua, & tamen resistit nigredini. Sed neque dici potest esse passio, cum resistere potius sit non pati ab agente; nam quando subiectum recipit actionem ab agente, dicitur pati; quando non recipit, dicitur resistere.

Obiicitur secundò. Agens post primum instans non acquirit nouam vim, qua vincere posset resistentiam passi: sed in primo instanti non habet vim ad illam vincendam: ergo neque postea vim illam habet: ergo agens vel in primo instanti totam inducit formam, vel non poterit vnquam illam inducere.

Respondeo agens immediatè post primum instans inducere partem aliquam formae, non totam formam, quia non potest totam vincere resistentiam passi, sed tantum aliquam eius partem; forma enim contraria plus resistit toti contrariae, quam vni eius parti. Ad argumentum ergo distinguitur minor; in primo instanti agens non habet vim ad vincendam in eo instanti resistentiam passi, concedo; ad eam vincendam successiue, nego.

§. II.

*An, & quomodo necesse sit ut agens superet
resistentiam passi.*

Tripliciter comparari possunt actiuitas agentis, & resistentia passi: vel enim aequales sunt, & tunc dicitur proportio aequalitatis; vel resistentia passi superat virtutem agentis, & dicitur proportio minoris inaequalitatis; vel actiuitas agentis superat resistentiam, & est proportio maioris inaequalitatis.

Dico primò, nunquam posse dari actionem nisi à proportionem maioris inaequalitatis, id est agens non posse agere, nisi eius vis actiua sit maior quam resistentia negatiua ipsius passi.

Ratio est, quia tunc agens non operatur, quando non superat resistentiam passi; si enim non superat resistentiam, impeditur eius actio, cum resistere non aliud sit quam impedire actionem: sed resistentia maior impediri non potest per vim actiuam minorem: ergo agens non potest agere nisi habeat vim actiuam maiorem quam sit formalis resistentia ipsius passi.

Dico secundò, non esse necesse ad actionem ut actiuitas agentis superet resistentiam actiuam ipsius passi; sic enim colligitur ex dicendis 9. 2. de reactione, frigus enim ut tria reagit in calorem ut octo, à quo prouocatur & vincitur; quia scilicet quamuis calor ut octo maiorem habeat resistentiam

Resistere, resistentia.

Actiua, & negatiua.

Potentia resitiua.

tiam actiuam quàm sit virtus actiua frigoris, non habet tamen maiorem resistentiam formalem & negatiuam; quod sufficit vt frigus agat in calorem.

Dico tertio, vt detur actio non requiri determinatum aliquem & notabilem excessum virtutis actiue supra resistentiam passi; sed sufficere minimum quemlibet excessum, ad aliquam saltem minimam actionem.

Ratio est, quia quanta est proportio inter actionem notabilem, & excessum notabilem agentis supra resistentiam passi, tanta est inter minimam actionem, & excessum minimum: ergo sicut posito maximo excessu ponitur actio maxima, ita posito minimo excessu ponitur actio minima. Deinde agens necessarium agit necessariò quantum potest agere: sed quando paruum habet excessum supra resistentiam, potest parum agere: ergo parum agit.

Obiici potest, aquæ stillulis excauari marmor, & formicarum i. i. vere siles atritos videri (vt ait Plinius) & in opere sentiam factam, ne quis dubitet quid qualibet in re possit quantulumque assidue: ergo non est opus vt virtus actiua superet resistentiam.

Resp. virtutem actiuam guttarum & formicarum per actus repetitos esse maiorem quàm sit resistentia lapidis qui excauatur; aqua enim sensim emollit lapidem, cuius deinde particule à guttis posterioribus facile diucluntur. Formicæ repetito nisu modicissimas lapidis particulas semper auferunt; idèd semita postmodum apparet notabilis; est enim proportio inter formicam, & particulam illam modicam, quam auferit; quia quamuis agens semper agat secundum se totum, passum tamen non resistit nisi secundum illam solum partem, quæ oppugnatur; resistentia enim hæc formalis est, & per non admissionem actionis in partem quæ oppugnatur.

SECTIO IV.

An, & quomodo agens exigat habere spheram actiuitatis.

Agens naturale actionem suam diffundit intra totum aliquod spatium, & quidem certa quadam proportionem ac methodo, quam vt explicem. Dicendum mihi primò est, an & quid sit sphaera actiuitatis. Deinde vtum actio in ea fiat vniformiter difformiter. Tertio vtum fiat per lineam circularem.

Dico primò, agens naturale habere spheram aliquam actiuitatis determinatam, vltra quam agere non potest. Sphaera verò actiuitatis appellatur determinatum aliquod spatium, vltra quod agens naturale non potest agere. Vocatur autem hoc spatium sphaera actiuitatis, quia si agens ponatur in loco, ex quo possit vim suam diffundere in omnem partem, habebit se tanquam centrum, à quo ad certam distantiam vndeque per lineas æquales actio eius feratur ad circumferentiam determinatam; actio enim agentis cuiuscunque in circulum certis quibusdam terminis definitur, vltra quos extendi nequit, vt statim dicam.

Ratio primò petitur ab experientia; sufficeret enim alioqui ad orbem totum terrarum illuminandum lucerna vnica. Deinde petitur ex natura entis finiti; quod enim habet esse finitum ac determinatum, necessariò etiam habet determinatum modum operandi: ergo determinatam habet spheram, intra quam operetur.

Dico secundò, omne agens naturale agere intra spheram sue actiuitatis vniformiter difformiter, si

R. P. de Rhodes curs. Philo soph.

A nihil impediatur. Tunc autem actio fertur vniformiter difformiter, quando intensiorem effectum producit in partibus propinquis quàm in remotioribus, sed eadem semper proportionem seruat; ita vt si ignis produxerit in vna parte ligni distante vno duntaxat palmo quatuor gradus caloris, in secunda parte distante duobus palmis producat remissiorem, quam si esse dixeris graduum trium, seruabitur necessariò eadem proportio; nam in parte distante tribus palmis producet duos gradus, & sic deinceps. Agere difformiter difformiter est quando agens non modò non producit æqualem effectum in singulis partibus medijs, sed neque seruat eandem proportionem in ipsa inæqualitate; quod fieri potest si mediam sit inæqualiter dispositum.

B Ratio est, quia omne agens necessariò agit fortius in passum melius applicatum: sed vicinæ partes spatij melius applicatæ sunt, quàm partes remotiores: ergo in eas fortius agit.

Quod autem impediri aliquando possit agens, ne suam actionem vniformiter difformiter diffundat, patet. Primò, quia medium non est semper æqualiter dispositum; sic enim sol in speculo concauo fortius agit, quàm in viciniore aère. Secundò si alia ponantur agentia per singulas partes medijs, quæ augeant intensiorem effectum producti, v.g. si luminosum A, intentum vt octo, producat sex gradus in secundo palmo; addatur luminosum aliud quod producat duos alios gradus, producentur in illo secundo palmo gradus octo; quod idem in tertio palmo, & in reliquis omnibus fieri poterit. Præterea luminosum A, intentum vt octo distet septem palmis à luminoso B, intentum item vt octo; luminosum A, in primo palmo sibi vicino producet septem gradus, & in septimo, qui vicinus est luminoso B, producet vnum; & vicissim luminosum B, in primo palmo sibi vicino producet septem, & in septimo palmo, qui vicinus est luminoso A, producet vnum; sicque in singulis partibus medijs producentur octo gradus: ergo tunc actio non erit vniformiter difformis, sed per accidens, propter impedimentum alterius agentis.

Dico tertio, nullum esse agens totale quod circulariter non agat in subiecta quæ ipsum circumstant; non quòd eius actiuitas & actio perfectè sit circularis, nisi agens sit perfectè circulare; sed quòd ab omnibus partibus agentis actio fluat in modum circuli: ergo quælibet pars agit in subiecta, quæ illi directè opponuntur: ergo agens totale agit circulariter. Et hæc (vt dixi) ratio est, cur spatium intra quod agens actionem suam diffundit, vocetur sphaera actiuitatis. Quomodo autem singulæ partes agentis agant per lineam obliquam & lateralem, siue directè agat, siue reflexè, dicitur q. 2. sect. 3.

E Obiicitur primò, spheram quidem actiuitatis esse determinatam, quando agens immediatè agit in iectio. totam spheram; quando autem sic agit in toto medio vt qualitas producta in medio producat etiam sibi similem qualitatem, tunc sphaera non est determinata, sed actio in infinitum extenditur; sol enim v.g. producit in palmo sibi propinquo octo gradus luminis; & hic palmus in altero palmo producit septem; & sic in infinitum: ergo lumen producit in infinitum. Probatur minor. Si lumen non producat vltra vltimum istum palmum, in quo dicitur terminari spheram actiuitatis, dici debet lumen istud actiuum non esse, contrario enim caret, à quo impediatur, & est semper diuisibile; potest ergo vltius produci lumen.

Respondeo negando lumen solis aut lucernæ in infinitum diffundi; deuenitur enim tandem ad aliquam partem luminis adeò debilem, vt non possit

E c 2 sic